

PRŮBĚH CHEMICKÉ REAKCE

Autor: Mgr. Stanislava Bubíková

Datum (období) tvorby: 12. 12. 2012

Ročník: osmý

Vzdělávací oblast: Člověk a příroda / Chemie / Chemické reakce

Anotace:

Žáci se seznámí s chemickou kinetikou. V rámci tohoto modulu vyjmenují faktory, které mají vliv na průběh reakce. Žáci vysvětlí vliv faktorů a popíší průběh chemické reakce.

Chemická reakce

- probíhá chemický děj
- dochází ke změně složení látky
- z původních reaktantů vznikají nové produkty

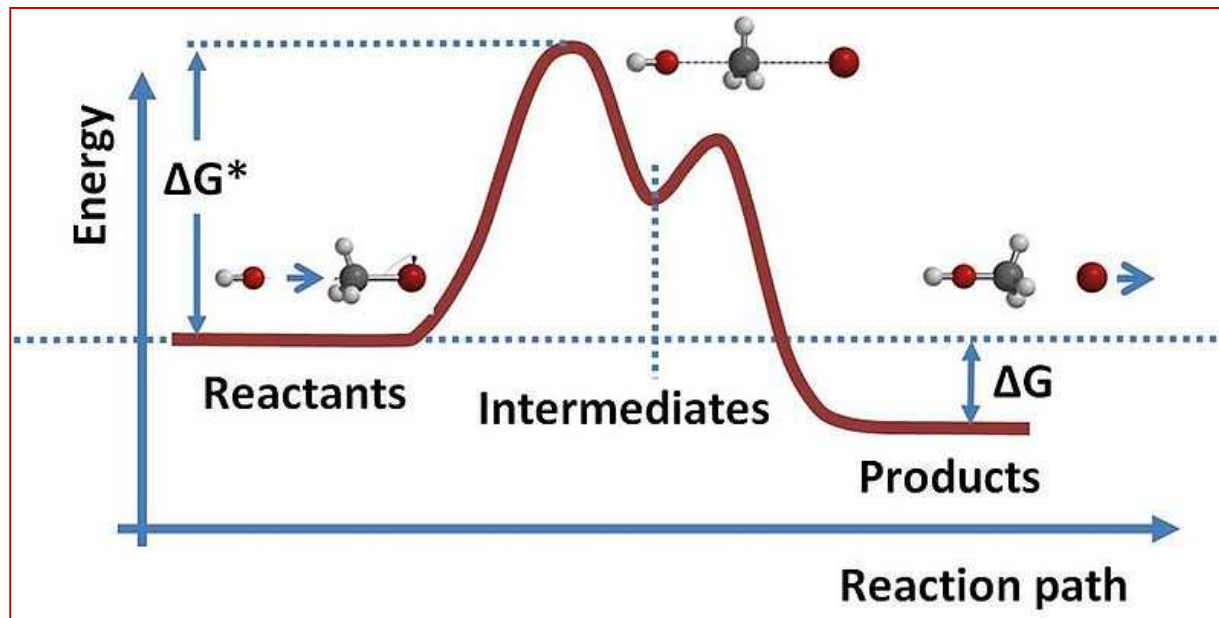
Obr. č. 1: Reakce kyseliny sírové s tkaninou [2] dostupné z:
http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Sulphuric_acid_on_a_piece_of_towel.JPG

Obr. č. 2: Redoxní reakce [3] dostupné z:
http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Chemical_oxidization-reduction_reaction.JPG

Chemická kinetika

- studuje rychlost chemických reakcí
- **reakční rychlost** je definována jako množství chemické látky, které vznikne nebo zanikne (*v molech nebo jednotkách hmotnosti*) v jednotce objemu za jednotku času
- reakční rychlost zpětné reakce se vyrovná rychlosti reakce přímé

Obr. č. 3: Průběh chemické reakce [4] dostupné z: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Reaction_path.JPG

Chemická rovnováha

- stav, kdy je koncentrace reaktantů i produktů chemické reakce konstantní v čase
- v průběhu reakce se ustaví *dynamická rovnováha*
- základním kvantitativním zákonem chemické rovnováhy je zákon akce hmoty (**Guldbergův-Waagův zákon**):
„rychlost chemické reakce úměrná množství reagujících látek“
  - zákon objevili v letech 1864-1877 norští chemici Cato Guldberg a Peter Waage

Obr. č. 4: Zákon zachování hmotnosti [5] dostupné z: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Munich_-_Deutsches_Museum_-_07-9640.jpg

Reakční rychlost

- Kinetika se zabývá experimentálním zjišťováním reakční rychlosti.
- Kinetiku ovlivňuje mnoho faktorů, mezi hlavní patří přítomnost a typ katalyzátoru a teplota.

Obr. č. 5: Kostka cukru hoří pouze s katalyzátorem (popel) [6] dostupné z: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Verbrennung_eines_Zuckerw%C3%BCrfels_.png

Faktory ovlivňující reakční rychlost

koncentrace

skupenství

teplota

katalyzátor

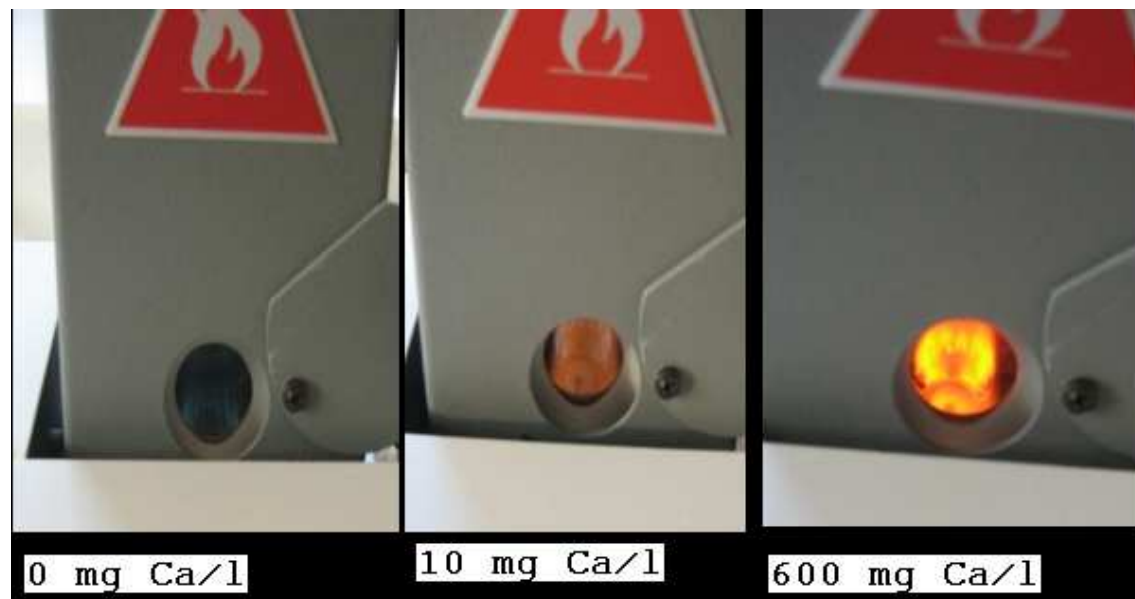

Obr. č. 6: Požár domu (urychlen přidáním benzínu) [7] dostupné z: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:House_fire_using_gasoline.jpg

Faktory ovlivňující reakční rychlost - koncentrace

- reakce může proběhnout jen tehdy, pokud se reagující molekuly srazí
- pravděpodobnost srážky je **úměrná koncentraci**
- **rychlost reakce závisí na koncentraci**

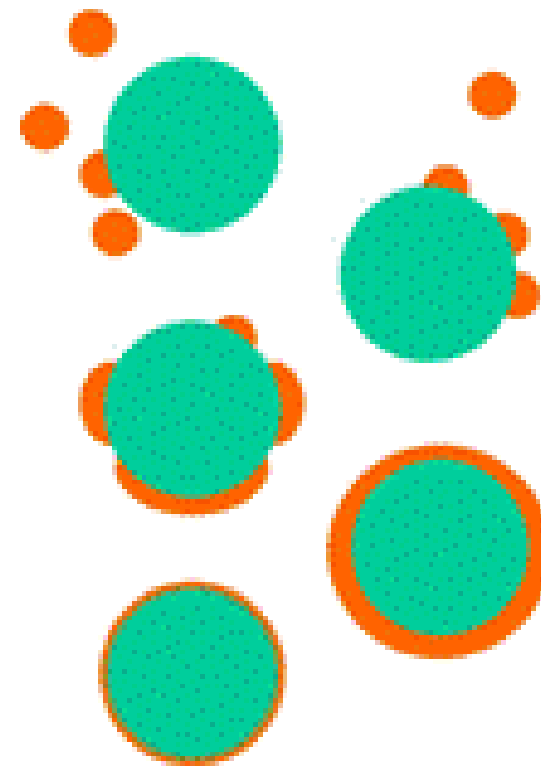
Obr. č. 7: Plamenová fotometrie vápenatých iontů rozpuštěných v různých koncentracích [8] dostupné z: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Flame_photometry_calcium.jpg

Faktory ovlivňující reakční rychlost - skupenství

- Pokud jsou všechny reaktanty v kapalném skupenství, zajišťuje tepelný pohyb jejich vzájemný kontakt.
- Pokud jsou, ale v různých skupenstvích, např. jeden reaktant je kapalina a druhý plyn, potom dochází ke kontaktu pouze na rozhraní fází. Proto je potřeba zavést intenzivní míchání kapaliny, příp. probublávání plynu kapalinou.

Obr. č. 8: Reakce na povrchu kapaliny [9] dostupné z: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Phases_Enrobage.gif

Faktory ovlivňující reakční rychlost - **teplota**

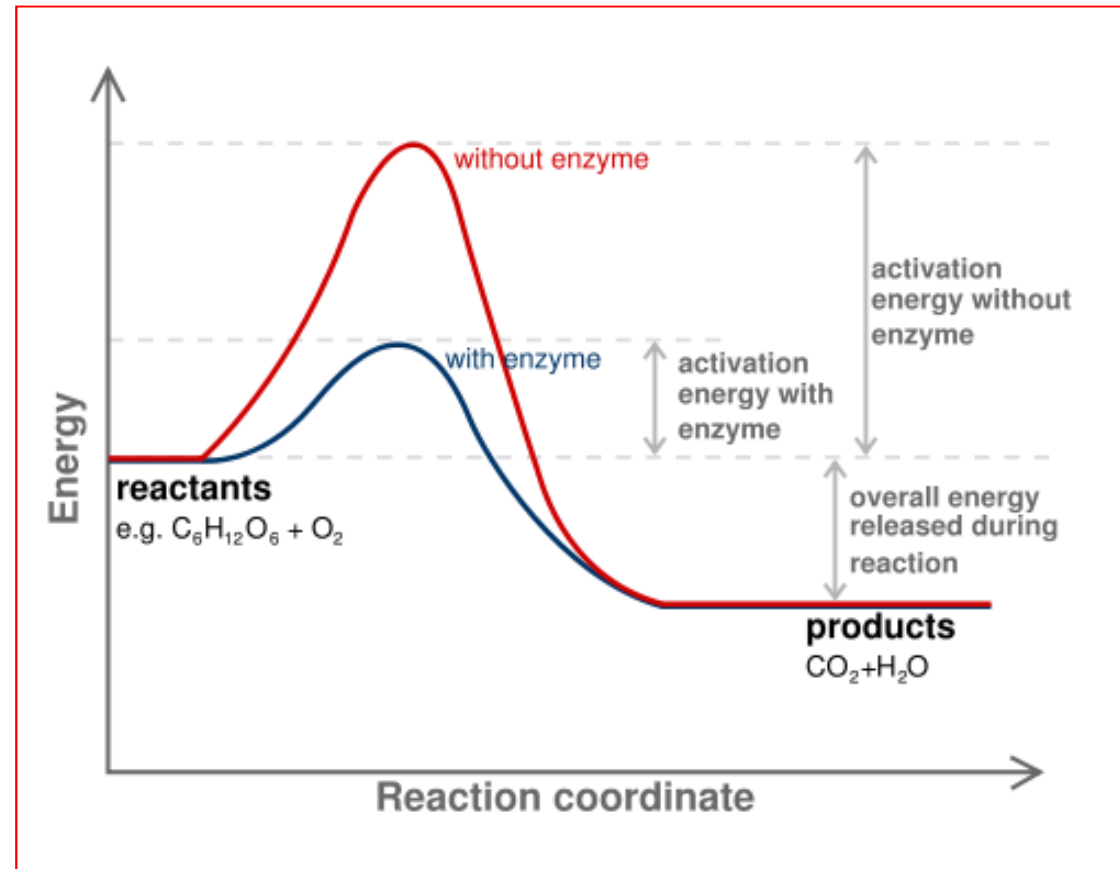
- Pokud látce dodáme energii ohřevem, rychlost pohybu molekul se zvýší.
- Zároveň vzroste i šance na srážku molekul a tyto srážky budou mít větší energii.

Obr. č. 9: Rozpouštění barviva v horké a studené vodě [10] dostupné z: <http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Dispersion.gif>

Faktory ovlivňující reakční rychlost - katalyzátor

- **katalyzátor**
  - látka, která **mění reakční rychlost chemické reakce**
  - na konci procesu **zůstává nezměněna**
- autokatalytické reakce
  - katalyzovány vlastními vznikajícími produkty
- biokatalyzátory = enzymy

Obr. č. 10: Snížení aktivační energie při reakci s katalyzátorem [11] dostupné z: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Activation2_updated.svg

Další faktory ovlivňující reakční rychlost

- další faktory ovlivňující reakční rychlost:
  - **míchání reakční směsi**
  - **tlak** (pouze v případě, kdy je alespoň jeden reaktant plynný)

Obr. č. 11: Vznik oxidu dusičitého (reakce mědi a kyseliny dusičné) [12] dostupné z: <http://commons.wikimedia.org/wiki/File:NO2.jpg>

Obr. č. 13: Vznik vodíku reakcí chlorovodíku se zinkem [14] dostupné z: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:HCl_%26_magnesium.jpg

Obr. č. 12: Laboratorní magnetická míchačka s ohřevem [13] dostupné z: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Hot_plate_and_digital_stirrer.jpg

Zdroje

1. BENEŠ, Pavel, Václav PUMPR a Jiří BANÝR. *Základy chemie pro 2. stupeň základní školy, nižší ročníky víceletých gymnázií a střední školy*. 3. vyd. Praha: Fortuna, 2000, 143 s. ISBN 80-716-8720-0 .
2. Sulphuric_acid_on_a_piece_of_towel.JPG. *Wikimedia Commons* [online]. 2004 [cit. 2012-12-12]. Dostupné z: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Sulphuric_acid_on_a_piece_of_towel.JPG
3. Chemical_oxidization-reduction_reaction.JPG. *Wikimedia Commons* [online]. 2004 [cit. 2012-12-12]. Dostupné z: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:SChemical_oxidization-reduction_reaction.JPG
4. Reaction_path.JPG. *Wikimedia Commons* [online]. 2004 [cit. 2012-12-12]. Dostupné z: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Reaction_path.JPG
5. Munich_-_Deutsches_Museum_-_07-9640.jpg. *Wikimedia Commons* [online]. 2004 [cit. 2012-12-12]. Dostupné z: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Munich_-_Deutsches_Museum_-_07-9640.jpg
6. Verbrennung_eines_Zuckerw%C3%BCrfels_.png. *Wikimedia Commons* [online]. 2004 [cit. 2012-12-12]. Dostupné z: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Verbrennung_eines_Zuckerw%C3%BCrfels_.png
7. House_fire_using_gasoline.jpg. *Wikimedia Commons* [online]. 2004 [cit. 2012-12-12]. Dostupné z: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:House_fire_using_gasoline.jpg
8. Flame_photometry_calcium.jpg. *Wikimedia Commons* [online]. 2004 [cit. 2012-12-12]. Dostupné z: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Flame_photometry_calcium.jpg
9. Phases_Enrobage.gif. *Wikimedia Commons* [online]. 2004 [cit. 2012-12-12]. Dostupné z: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Phases_Enrobage.gif
10. Dispersion.gif. *Wikimedia Commons* [online]. 2004 [cit. 2012-12-12]. Dostupné z: <http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Dispersion.gif>
11. Activation2_updated.svg. *Wikimedia Commons* [online]. 2004 [cit. 2012-12-12]. Dostupné z: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Activation2_updated.svg
12. NO2.jpg. *Wikimedia Commons* [online]. 2004 [cit. 2012-12-12]. Dostupné z: <http://commons.wikimedia.org/wiki/File:NO2.jpg>
13. Hot_plate_and_digital_stirrer.jpg. *Wikimedia Commons* [online]. 2004 [cit. 2012-12-12]. Dostupné z: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Hot_plate_and_digital_stirrer.jpg
14. HCl_%26_magnesium.jpg. *Wikimedia Commons* [online]. 2004 [cit. 2012-12-12]. Dostupné z: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:HCl_%26_magnesium.jpg